

COLLSUSPINA

MAPA DE PATRIMONI CULTURAL

MEMÒRIA DE LA RECERCA

MEMÒRIA DEL MAPA DE PATRIMONI CULTURAL DE COLLSUSPINA (Osona). ÍNDEX.

	Pàgina	
METODOLOGIA	1- OBJECTIUS DEL TREBALL	
	1.1.Agraïments	4
	1.2.Objectius	5
	2- METODOLOGIA	6
	2.1. Metodologia de treball	6
	2.2. Fonts consultades	8
	2.3. Explicació de la fitxa	10
	2.4. Criteris de selecció	11
	3- MARC D'INTERVENCIÓ GENERAL	
	3.1.Marc geogràfic	14
3.2.Marc històric	15	
3.3.Toponímia	23	
3.4. L'escut del municipi	25	
4- MARC D'INTERVENCIÓ PATRIMONIAL	26	
4.1. El patrimoni de Collsuspina	26	
4.2.Anàlisi de la informació recollida a les fitxes	30	
4.3.Elements no fitxats	33	
4.4.Estat legal	35	
4.5.Intervencions sobre el patrimoni	39	
4.6.Equipaments i activitats patrimonials	40	
RECOMANACIONS	5- RECOMANACIONS	42
	5.1.Línies estratègiques	42
	5.2.Protecció i conservació	44
	5.3.Difusió	47
	5.4.Recerca	48
6- BIBLIOGRAFIA	49	
APÈNDIXS	7- ANNEXES	52
	7.1. Esquema de les cases del nucli urbà	52
	7.2. Esquema de les cases de Les Casetes	58
	8- LLISTATS	60
	8.1. Llistat per numeració	60
8.2. Llistat per denominació	68	
8.3. Llistat per tipologies	76	

AUTORS:

María del Agua Cortés Elía. Arqueòloga. Tècnica de Patrimoni Cultural.

Lluís Rius Font. Biòleg. Tècnic de Patrimoni Cultural.

Oficina de Patrimoni Cultural. Diputació de Barcelona.

Març de 2014.

1- OBJECTIUS DEL TREBALL

1.1. *Agraiments*

Aquest treball ha estat impulsat i finançat per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, a petició de l'Ajuntament de Collsuspina d'acord amb el conveni subscrit per ambdues administracions el mes de febrer de 2013, i en el marc del Catàleg de suport als serveis i a les activitats locals 2012 de Diputació de Barcelona per a Dinamització del patrimoni cultural local que gestiona l'OPC. Ha estat realitzat pels tècnics de l'Oficina de Patrimoni Cultural, l'arqueòloga **M^a del Agua Cortés Elía**, i el biòleg **Lluís Rius Font**, amb l'estreta col·laboració de l'Ajuntament de Collsuspina, que ha posat tots els mitjans tècnics i humans per a la seva realització. El treball es va iniciar el 22 de maig de 2013 i ha estat finalitzat el febrer de 2014.

Des d'aquestes línies volem agrair l'interès i col·laboració desinteressada de l'alcalde, Sr. Oriol Batlló Farriol, del secretari Jordi Gros Roca, així com dels regidors, que van propiciar la realització d'aquest inventari degut al seu interès en tirar endavant projectes culturals en benefici de la població del municipi; també ha estat molt important la col·laboració d'alguns treballadors de l'Ajuntament, en concret de l'administratiu municipal, Josep Carrillo, i de l'agutzil, Josep Serra, que en tot moment ha col·laborat en les nostres demandes interessant-se contínuament pel treball i que ens han proporcionat diferent documentació i informació.

Volem fer menció especial de la col·laboració prestada per diferents persones del municipi que en alguns casos ens van proporcionar informació oral o escrita, en altres casos ens van acompanyar a veure elements del terme municipal, i en altres casos ens van obrir les portes de casa seva. Concretament, Lluís Picanyol, Enric Vilardell Prat, Sebastià Vilardell Picanyol, Núria Oller Altimir, Eloi Oller, Josep Oller Altimir, Pere Serra, Josep Pujol, Jaume Tarter, Joaquin Tarter, Elisabet Calle, Josep Espina, Fèlix Vives Conde, Jaume Font, Núria Garet Cuartero, Clara Payàs, Xavier Mercadé Pascual (rellotger), Joan Ramon Samarà, Miquel Vallejo de l'Hostal La Bufa. També a Jordi Costa, que ha fet aportacions per a la revisió i aportació d'esmenes al treball.

També agraim la col·laboració de Francesc Roma i Casanova, que ha realitzat recerca al territori de la que ha deixat constància al seu blog Patrimoni Existencial; Cristina Casinos del Museu de Moià; Marta Lloret, que realitzava el Mapa de Patrimoni de Balenyà i amb la que hem intercanviat informació. També a Rafel Ginebra, arxiver de Collsuspina de la Xarxa d'Arxius de la Diputació de Barcelona i de l'Arxiu Episcopal de Vic; Jordi Vilamala, arxiver de Tona de la Xarxa d'Arxius de la Diputació de Barcelona; i a Mn. Pladevall, que ha escrit molt sobre Collsuspina.

No vull descuidar l'atenció prestada pels habitants de Collsuspina en general, ja que han estat oberts a qualsevol consulta o dubte que el hem plantejat i que ens han proporcionat informació interessant. Així, destaquem la positiva predisposició de la majoria de persones que hem visitat envers al descobriment i al coneixement del passat històric del municipi i de qualsevol tema relacionat, fet que ens ha encoratjat en tot moment en la realització del present treball. I per això el nostre agraïment final és per a tots els habitants de Collsuspina, que han facilitat la nostra feina amb el seu entusiasme sempre evident.

1.2. Objectius

El present Mapa de Patrimoni Cultural de Collsuspina inclou els elements que es troben dins el terme d'aquest municipi.

El punt de partida va ser l'interès per part de l'Ajuntament d'obtenir informació dels elements històrics i d'interès cultural del terme municipal per tal de tenir coneixement de l'estat i la importància de cada un i del seu conjunt, a fi de portar a terme accions concretes, entre elles l'especificació i possible ampliació dels elements a protegir a les Normes Subsidiàries de Planejament Urbanístic del municipi. La recollida i processament de les dades s'ha realitzat entre els mesos de juny de 2013 i febrer de 2014. Les tasques de recerca i documentació dels elements s'han fet entre dos tècnics de l'OPC. María del Agua Cortés ha fet la part de recerca històrica i la documentació i redacció de les fitxes de patrimoni immoble, moble i documental; mentre que Lluís Rius i Font ha fet el mateix del patrimoni natural i immaterial del municipi.

Els objectius d'aquest treball són els que estableix el Plec de Prescripcions Tècniques per a la realització d'inventaris de patrimoni local de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona: "la recollida exhaustiva de dades sobre el patrimoni cultural i natural del municipi i la seva valoració, permetent l'establiment de mesures per a la seva protecció i conservació, així com la planificació de la seva rendibilitat social". El resultat és una eina a disposició de l'Ajuntament amb la informació individual i de conjunt dels elements patrimonials del municipi que ajudi a fomentar la conservació, la difusió, el coneixement del medi, i utilitzar-la com ajuda en la ordenació i planificació urbanística, així com en d'altres accions de benefici social".

2-METODOLOGIA

2.1. Metodologia de treball

Per realitzar l'inventari es va adoptar una metodologia de treball estructurada en tres etapes principals, segons estableix el Plec de Prescripcions Tècniques de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona:

- 1- **Recopilació prèvia de documentació**
- 2- **Treball de camp**: recollida d'informació oral i visita a cada element detectat i al terme en general
- 3- **Treball de gabinet**: contrastant les fitxes de camp amb la documentació, introducció de la informació a les fitxes i elaboració de la memòria com a conclusió

En cada una d'aquestes etapes s'ha procedit a realitzar una sèrie de tasques que es detallen a continuació de forma cronològica:

- **1- Recopilació prèvia de documentació:**
 - Recopilació de la documentació existent sobre el municipi: bibliografia, publicacions, Inventari de Patrimoni Arqueològic de la Generalitat, Inventari de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat, Normes Subsidiàries de Planejament Urbanístic del municipi, llistats de Béns d'Interès Local si existeixen, Catàleg de Masies de Collsuspina. Aquesta recopilació es va realitzar fent un buidatge de la bibliografia existent a diferents biblioteques, a la web, a l'Arxiu Municipal de Collsuspina, a l'Arxiu Històric i Comarcal de Vic, a l'Arxiu Episcopal de Vic, a l'Arxiu municipal de Tona, a l'Arxiu municipal de Balenyà i a d'altres arxius que s'especifiquen més endavant, junt amb la documentació i informació facilitada per l'Ajuntament, i per diferents estudiosos locals, especialment Francesc Roma Casanovas i Mn. Antoni Pladevall i Font, així com les publicacions específiques que s'han realitzat sobre el municipi i citades a la bibliografia (principalment articles publicats a la revista municipal L'Estel de Collsuspina), aquestes publicacions, i d'altres, que s'han fet sobre diferents temes del terme, han facilitat molt la tasca d'inventari, tot i que cal destacar la minsa documentació escrita que existeix sobre el municipi.
 - Amb aquesta base es va realitzar un llistat de possibles elements inventariables que es va contrastar amb l'opinió d'alguns estudiosos i membres de l'Ajuntament ja citats anteriorment. La llista no es va considerar tancada ja que quedava subjecta al treball de camp que va permetre identificar més elements en el transcurs de la feina.

- Per tal de facilitar el treball de camp es van diferenciar diferents zones del municipi que ja venien donades per l'estructura històrica i geogràfica.
- Es van establir contactes inicials amb informadors orals: estudiosos del terme, els habitants de les masies i cases, propietaris de fons documentals, rector de la parròquia, gent gran,....; i que en el moment del treball de camp es van anar visitant per tal de cercar el màxim d'informació. Es va realitzar una reunió amb informants que va convocar l'Ajuntament i en la que es va poder contactar amb diferents persones que després van facilitar informació o ens van acompanyar a fer visites als elements.

▪ **2- Treball de camp:**

- En base als elements que ja s'havien detectat es va iniciar la recollida de dades visitant cada element, recopilant la informació que ens proporcionava la observació directa junt amb la que ens proporcionaven les fonts documentals i els possibles col·laboradors; es fotografiaven els elements, fet que facilitava després la tasca de gabinet.
- Es contrastava amb documentació cartogràfica històrica i actual per tal de detectar topònims o nous elements a la zona visitada.
- En el cas de les masies es va visitar totes les cases malgrat no ha estat possible accedir a l'interior de la majoria, tenint en compte la disponibilitat dels habitants i l'estat de les cases. Es documentava cada un dels elements destacables i es situaven en un plànol. Cal remarcar que no s'ha pogut accedir a tots els immobles, tot i que s'ha conegut per altres mitjans l'existència o no d'elements interessants que permetessin o no la documentació.

▪ **3- Treball de gabinet:**

- Realització de les fitxes dels elements. Les fitxes s'anaven completant a mida que es feia el treball de camp, de manera que aquestes dues fases s'han anat compaginant. Això ha facilitat la feina ja que s'havien detectat molts elements d'entrada i era necessària una estructuració per zones i completar el procés en cada zona.

- En omplir els camps de descripció i d'història es contrastava la documentació escrita de que es disposava amb la informació obtinguda d'altres inventaris previs i amb les conclusions tretes de l'observació directa de cada element. D'aquesta manera es procurava ser el màxim exhaustiu en la documentació. En fer això, s'han detectat errades en altres inventaris previs que queden subsanades amb el present.
- Es feien rutes per les zones diferenciades, inventariant els elements que ja es coneixien prèviament i detectant d'altres sobre el terreny. Aquestes rutes, completades amb la visita a cada element facilitava l'obertura de noves fitxes. D'aquesta manera també s'anava fent un llistat d'elements "no fitxats" per adjuntar a la memòria, consistent en aquells elements que no tenen prou entitat cultural per elaborar una fitxa documental.
- Quan es va tenir introduïda a les fitxes la informació documental i històrica, es van completar amb les dades complementàries: coordenades UTM, alçada i fitxes relacionades.
- Finalment es van relacionar amb la base de dades les fotografies que s'havien realitzat en format digital i els plànols topogràfics en el cas d'elements que són de gran extensió, amb la qual cosa són difícils de representar només amb un punt, el que ens donen les coordenades UTM en el nou sistema europeu EPSG 25831 (ETRS89). Amb això les fitxes es donaven per tancades.
- En tancar les fitxes es va procedir a la redacció del present informe.
- Posteriorment s'ha realitzat una reunió entre els Tècnics redactors de les fitxes i membre de l'Ajuntament de Collsuspina per tal de fer una correcció final de les fitxes.

2.2. Fonts consultades

S'han utilitzat diferents tipus de fonts per l'elaboració del Mapa de Patrimoni Cultural: documentació d'arxius públics i d'arxius privats, informació oral, bibliografia i la observació directa dels elements. Passem a detallar aquestes fonts.

DOCUMENTACIÓ D'ARXIUS:

ARXIUS PÚBLICS

- **BC** Fons d'arxiu de la Biblioteca de Catalunya
- **AHCV** Arxiu Històric i Comarcal de Vic
- **AHDB** Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona
- **AMC** Arxiu Municipal de Collsuspina
- **AMT** Arxiu Municipal de Tona
- **AMB** Municipal de Balenyà
- **AEV** Arxiu Episcopal de Vic
- **APC** Arxiu Parroquial de Collsuspina
- **APB** Arxiu Parroquial de Balenyà

ARXIUS PRIVATS

- **APC** Arxiu privat Mas Casanovas
- **APE** Arxiu privat Mas l'Espina
- **APG** Arxiu privat família Garet

ALTRES INVENTARIS UTILITZATS O CONSULTATS

- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya (IPAC), municipi de Collsuspina. (1983). (25 elements).
- Inventari de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de la Generalitat de Catalunya. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Collsuspina. (1983-1990). (3 jaciments arqueològics, 2 jaciments paleontològics).
- Catàleg de Masies i cases rurals de Collsuspina, PEU, Ajuntament de Collsuspina, 27/5/2013.

INFORMACIÓ ORAL

S'ha obtingut informació oral, i a vegades amb alguna documentació escrita puntual de diferents persones del municipi que ja s'han esmentat anteriorment.

A més d'aquests col·laboradors directes, cal fer esment de cada un dels habitants de les cases que s'han visitat, ja que tots ells han contribuït a la documentació dels elements.

BIBLIOGRAFIA

Es va realitzar un buidat de la documentació bibliogràfica existent principalment a la Biblioteca Pública de Vic i a l'Arxiu Històric Comarcal de Vic ja que conserven fons bibliogràfic local. També es van recopilar totes les publicacions que s'han realitzat al municipi, en concret l'informatiu local "L'Estel de Collsuspina" fruit de col·laboracions de persones del poble. Es va iniciar el juliol de 1983, i es van editar 17 números fins a l'abril de 1986. Durant la legislatura 2007-2011 es va editar un Butlletí informatiu de l'Ajuntament anomenat "El Cartipàs". El desembre de 2011 es va iniciar una nova edició d'un butlletí informatiu municipal editat per l'Ajuntament amb el nom de "L'Espina". Al final de la memòria, a l'apartat de bibliografia, s'especifica aquesta documentació.

CARTOGRAFIA.

Per a l'anàlisi del terme municipal s'ha utilitzat:

- Cartografia del terme de Collsuspina del SITMUN de Diputació de Barcelona.

Per la localització de les coordenades topogràfiques s'ha utilitzat la web de l'Institut Cartogràfic de Catalunya i la web del SITMUN de Diputació de Barcelona:

<http://www.geoportal-idec.net/gestor/mapawms/index.jsp>.

<http://sitmun.diba.cat/sitmun2/inicio3.jsp>

<http://siurana.igc.cat/visorIGC/geologic.jsp>

2.3. *Explicació de la fitxa*

El model de fitxa que s'ha utilitzat és el que ha proporcionat l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona per a la realització d'inventaris municipals, i que formen part d'una base de dades programada en MS Access 2000.

La fitxa conté una sèrie de camps d'informació que s'han omplert per a cada element: Número de Fitxa, Codi, Àmbit, Denominació, Ubicació, Titularitat, Propietari, Tipologia, Ús actual, Descripció, Observacions, Estat conservació, Autor, Any, Estil/Època, Segle, Emplaçament, Longitud, Latitud, UTM, Alçada, Accés, Número negatiu, Fitxes associades, Història, Bibliografia, Protecció, Número Inventari Generalitat, Autor fitxa, Data registre, Data modificació, Mapa, Fotografies.

Hi ha una sèrie de camps en que el contingut s'ha de triar d'uns establerts prèviament per l'OPC: Àmbit, Codi, Tipologia i Titularitat. L'Àmbit i la Tipologia donen un Codi concret establert d'acord amb el següent esquema:

1- PATRIMONI IMMOBLE	2- PATRIMONI MOBLE	3- PATRIMONI DOCUMENTAL	4- PATRIMONI IMMATERIAL	5- PATRIMONI NATURAL
1.1- Edificis	2.1-Elements urbans	3.1-Fons d'imatges	4.1- Manifestacions festives	5.1-Zones d'interès natural.
1.2-Conjunts arquitectònics	2.2- Objectes	3.2-Fons documentals	4.2-Tècniques artesanals	5.2- Espècimens botànics singulars
1.3-Elements arquitectònics	2.3- Col·leccions	3.3-Fons bibliogràfics	4.3-Tradició oral	
1.4-Jaciments arqueològics			4.4-Música i dansa	
1.5- Obra civil			4.5- Costumari	

Cada fitxa es completa amb una, dues o tres fotografies.

2.4. Criteris de selecció

En aquest treball s'ha procedit a la identificació, descripció i documentació dels elements que s'han considerat patrimoni cultural del terme municipal de Collsuspina per tal d'oferir una visió panoràmica d'un conjunt que determina les característiques concretes del lloc. No és aquest un estudi tancat, sinó que ha de mantenir-se obert a qualsevol aportació que contribueixi a l'enriquiment d'aquest patrimoni en funció de noves investigacions. Tampoc és un estudi que limiti les perspectives patrimonials al que conté l'inventari, sinó que ha de servir com a punt de partida per a incentivar la recerca i la gestió del patrimoni que doni forma a diferents tasques entorn aquest i permeti la seva ampliació i conseqüent evolució.

S'ha tingut en compte reunir el màxim nombre d'elements identificadors del terme incloent tot allò que podia tenir un valor patrimonial històric o de diferenciació. S'ha procurat obtenir el màxim d'informació de cada element de forma individual i de la relació amb el seu entorn per tal de mostrar la importància de cada element com a quelcom característic i definatori d'aquest territori. Però cal assenyalar que no s'han inclòs tots els elements detectats sinó que s'ha fet una selecció envers els següents criteris:

- 1- S'han inventariat tots els elements que prèviament havien estat compilats en altres inventaris, així com els que formen part de catàlegs de béns municipals:
 - . De la Generalitat: Patrimoni Arqueològic (5 elements), Patrimoni Arquitectònic (25 elements).
 - . Catàleg de Béns protegits a través de les NNSS (aprovades el 30/3/2006) (39 elements immobles, 3 jaciments arqueològics i 6 elements naturals)
 - . Catàleg de Masies i cases rurals de Collsuspina (PEU aprovat el 27/5/2013) (30 elements)
- 2- S'han inventariat els elements mobles, immobles o naturals destacables per:
 - . Singularitat històrica, artística, etnològica, identitària, simbòlica.
- 3- S'han inventariat els fons documentals i fotogràfics que tinguessin un fons històric important individualment i per al conjunt del municipi.
- 4- S'han inventariat les manifestacions festives, musicals, artesanes i de tradició que són representatives i identificatives del terme.

És per això que el volum de fitxes s'ha limitat finalment a les que hi ha a l'inventari com a elements més representatius, però hi ha una sèrie d'elements que no s'han fitxat perquè s'ha considerat que no tenen prou significació per a ser inclosos a l'Inventari, elements que coneixem però que han desaparegut o elements que s'han inclòs dins d'altres fitxes. D'aquests elements "no fitxats" es fa una relació a l'apartat corresponent d'aquesta memòria. Per tal que el coneixement del patrimoni de Castellgalí sigui més complet, s'ha inclòs un anàlisi general dels elements fitxats i els no fitxats formant un conjunt (capítol 4.2).

Finalment, cal deixar clar què aquesta feina **no és ni una recerca**, amb uns objectius i unes conclusions finals (encara que s'hagin utilitzat coneixements i procediments científics per a realitzar-la), **com tampoc es tracta d'un catàleg** del patrimoni del municipi, el qual hauria de portar unes categories i proteccions determinades. Però si què és una base per a poder realitzar tant tasques d'investigació com de protecció, convertint-se també en un instrument per la gestió, la difusió i la informació del patrimoni del municipi, entre d'altres utilitats. També cal fer esment que aquest

inventari no esta tancat ja que podran anar incorporant-se elements patrimonials si en sorgeixen de nous i fer les esmenes necessàries al ja existents.

3- MARC D'INTERVENCIÓ GENERAL

3.1. Marc geogràfic, geomorfològic i econòmic

Collsuspina és un municipi de la comarca d'Osona, situat a l'altiplà del Moianès, amb altituds entre els 900 i els 1050m. Delimita pel nord amb Muntanyola, per l'oest amb Moià, pel sud amb Castellcir i per l'est amb Balenyà (al sud) i Tona (al nord). Per les seves característiques geològiques està més proper al Moianès que a Tona, del qual és molt diferent.

Eclesiàsticament, pertany al Bisbat de Vic, i judicialment al Partit Judicial de Vic. També depèn d'Osona des del punt de vista administratiu.

Collsuspina és un terme essencialment muntanyós, format geològicament durant el període de finals del paleògen, concretament d'una edat compresa entre els 40 i 34 milions d'anys (Bartonià Priabornia) per materials marins regressius, fins esdevenir més continentals. Collsuspina ens dona una informació molt interessant d'un moment anterior a la gran extinció de l'Eocè i inicis de l'Oligocè. D'altra banda, les calcaries de Collsuspina esdevenen elements de forta personalitat del seu paisatge ric en baumes, coves i abrics. Alguns elements geològics erosius han contribuït a personalitzar el paisatge del terme. El clima, per la seva altitud i la pluviositat més alta que a la resta del Moianès. A les terres de Collsuspina hi predomina un clima mediterrani de muntanya mitjana amb tendència continental, la qual cosa presenta una riquesa de bosc d'estatge montà, a cavall entre mediterrani i centre europeu, amb fageda a les fondejada vall del Torrent de l'Espina, on les boires baixes resten adormides, rouredes del pla de l'espina, passant per pi roig, roures de fulla petita i alzinar muntanyenc en les zones mes soleies.

El terme força ric en fonts i amb notables plans i comellars per als conreus. El terme és solcat per petits torrents, com el d'Armadans o d'en Picanyol, de la Griolera o de les Umbertes, i de Santa Coloma o de Fontscalents, que vessen les aigües a la riera de Marfà o Golarda. Les fonts són molt nombroses, en gran part deguts a la pluviometria generosa, combinada amb el contacte de materials de densitat diversa. Especialment important són les capes impermeables d'argiles amb contacte amb conglomerats o carbonats massius.

El port o coll de la Pollosa (920 metres) és l'únic pas entre el Moianès i Osona que sobrepassa els mil metres en la petita serralada de la part nord i que va de la Caseta de Vilafort a Sant Cugat de Gavadons (1043 metres a Sant Cugat de Gavadons, 1061 metres al puig de l'Oller); té una cota mínima de 800 metres en el torrent de Santa Coloma, sota el Puig-antic.

3.2. *Marc històric*

EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE COLLSUSPINA

El terme de Collsuspina compta amb diferents jaciments arqueològics que deixen testimoni que el terme ja era poblat a l'època neolítica. Així, la secció d'Exploracions del Centre excursionista de Vic va excavar l'any 1920 el dolmen de l'Espina, un lloc d'enterrament d'inhumació col·lectiu tipus dolmen amb una cambra simple de planta trapezoïdal que havia estat cobert per un túmul que es conserva parcialment.

D'altra banda, un grup de veïns de Collsuspina va fer prospeccions cap a finals dels anys 1970 a una balma o abríc proper al poble, a l'anomenat hort del paleta, en el que aparegueren alguns materials del Bronze, que es conserven al Museu Episcopal de Vic. L'any 1969 membres del Museu de Moià, supervisats pel Museu Arqueològic de Barcelona, hi realitzà una campanya d'excavacions i, posteriorment, es va fer una segona campanya a càrrec de l'Institut de Prehistòria i Arqueologia, durant les quals es confirmà la falta d'estratigrafia, ja que el material arqueològic sortí molt remenat. Malgrat això es confirmà que la cova era sepulcral i amb superposició d'enterraments que abasten àmplia cronologia: una fase de sepulcres de fossa i un altre d'utilització de la cova amb finalitats d'inhumació que correspondria al Calcolític.

Un tercer jaciment d'interès a la zona és l'anomenada cova dels Ossos, excavada l'any 1991 pel Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Es tracta d'una cavitat que va ser utilitzada com a lloc d'enterrament múltiple, havent-se documentat la inhumació de com a mínim 19 individus, que situen el jaciment en un ample ventall cronològic que podria anar del Neolític Final-Calcolític al Bronze Antic (2700-1500 BC). La cova està situada molt a prop del port o coll de la Pollosa, l'únic pas natural entre el Moianès i la Plana de Vic en una zona boscosa de roures. És una balma allargada, oberta al mig d'un espadat calcari, a mida que la galeria s'endinsa en direcció a ponent, les seves dimensions es van reduint, fins arribar a una sala de formes arrodonides, de manera que es diferencien tres espais: la cova i el passadís d'accés, la balma i la zona exterior.

També s'ha considerat la possible existència d'un poblament ibèric al Puig Castellar, al terme de Balenyà però a tocar Collsuspina. On va aparèixer ceràmica ibèrica en uns moviments de terres a la urbanització Puigsagordi. També s'han fet diferents troballes de "pedres de llamp" al terme, conservades al Museu Episcopal de Vic.

Fotografia feta per Lluís Illa, entre 1890 i 1932, fons del l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya. <http://mdc.cbuc.cat/cdm/singleitem/collection/afcecemc/id/7205/rec/1>

La història de Collsuspina com a municipi és relativament recent, pels volts de 1840, per tant la seva història és la història de tres municipis: Collsuspina, Tona i Balenyà, per això ens hem de referir a la evolució històrica general del terme abans de la seva independència.

Des del segle X, al menys dos terços del terme actual de Collsuspina formaven part del terme de l'antic castell de Tona, i l'altre terç formava part de l'antiga parròquia de Balenyà, a la que es va unir administrativament des dels segles XV o XVI. L'antic terme de Sant Cugat de Gavadons està documentat des dels segles X i XI dins el terme del castell de Tona (documentat des del 889), i l'església va passar molt aviat a ser sufragània de Sant Andreu de Tona. Aquest sector nord, durant l'edat mitjana era el més poblat.

Una altra part del poble de Collsuspina va estar vinculat a la parròquia de Sant Fruitós de Balenyà, essent sufragània d'aquesta l'església de la Maredeu dels Socors, erigida cap al 1590 al nucli format al peu del camí ral i entorn a l'hostal de can Xarina. Tot i que la seva adscripció civil no queda clara fins als segles XV-XVI quan la trobem ja vinculada a Tona. El sector vinculat a Balenyà és el de migdia, i històricament era el menys poblat.

La indefinició del terme deguda a aquestes pertinences històriques explicarien com, des dels primer fogatges de 1515 i 1553, trobem els masos de l'Espina, l'Espinoi, el Padrós o el Collell al sector de la parròquia de Balenyà. El sector del terme que estava unit a la demarcació del castell de Tona, centrat per l'antiga parròquia i després sufragània tradicional de Tona anomenada Sant Cugat de Gavadons, documentada des del 968. El mas Armadans és documentat el 1065 (Pladevall, 1971), i entre 1230 i 1281 hi ha notícies abundants d'uns cavallers o militars anomenats Miravalls tenien la seva fortalesa prop de l'església de Sant Cugat, entre els masos Bellver i Miravalls, al cim d'un Puig. Al segle XIII trobem referències dels masos Oller, Camps, Boldrons i Nualart (Pladevall, 1971).

La importància del terme com a territori de pas és confirmada pel pas de la primitiva via romana documentada entre el 124 i el 115 aC. gràcies a dos mil·liaris romans, un aparegut prop del Vilar de Tona, al peu de la costa, i l'altre a can Vendrell de Santa Eulàlia de Ronçana. Un tercer mil·liari, amb la inscripció malmesa, aparegué posteriorment a Vilageriu de Tona, el qual acabà de confirmar el traçat d'aquesta via romana, que coincideix en una bona part amb la Strata Francisca (o camí de França) de Vic a Manresa, abundantment documentada a Collsuspina i a Moià des dels volts del 1050. Notícies dels anys 1058 i 1065 "diuen que el camí francès passava per Fajadella i travessava el torrent d'Ardanella, que es trobava en loco que dicitur ultra Spinam, és a dir, a l'altra banda de l'Espina, i el torrent de Juncosa, que baixava d'Armadans (AEV, vol. 6, docs 1891 i 1950)" (Pladevall, 1971).

El terme és descrit a l'acta de consagració de Sant Cugat de Gavadons, del 1083, diu que el terme de Balenyà arribava fins al Mont de Pol o actual Costa de Pol i que baixava cap a Ca l'Escanya, seguia el camí ral, del qual se separava més tard per incloure's a Can Torras o la Casa del Paralloner i d'allà anava vers el Garet de dalt i Mataoriola.

Sant Cugat de Gavadons

El nucli del poble de Collsuspina és de creació moderna i es va originar al peu del camí ral. La primera casa que s'hi va construir va ser l'hostal de Can Xarina, aixecat per Salvi Pedrós al 1550 just a la partició dels dos termes, a la part de Balenyà. La línia divisòria entre el sector de Tona i el de Balenyà era al mig del carrer Major actual, entre cal Xarina i cal Barber (antiga casa de Francesc Montpar), enfront d'aquesta casa hi havia un pou i una creu que marcava el límit, i que s'han mantingut fins a l'actualitat.

Al voltant de Can Xarina es van fer quatre o cinc casetes durant el segle XVI, com una ferreria documentada des del 1588, del ferrers cognominats Armadans, possiblement fradisterns d'una de les masies Armadans del terme de Gavadons. També es va construir l'església de Santa Maria dels Socors entre l'any 1592 i el 1600, ampliada amb una façana nova, un campanar i capelles laterals a partir del 1880. Durant el segle XVII el petit nucli de Collsuspina va mantenir-se amb unes deu o dotze famílies. Consta que es feien cases noves entre el 1648 i el 1680, algunes d'aquestes ja a la part de Tona.

El poble va créixer lentament, ja que en més d'un segle va passar de 8 a 12 cases, la majoria fetes entre 1680 i 1780, tal i com mostren les dates gravades a les llindes. El 1592-1600 es construeix la capella dels Socors, ampliada el 1880. Entre 1648-1680 es feren noves cases seguint el carrer transversal al camí Ral.

Can Xarina

EL 1721 va haver un plet entre els rectors de Tona i Balenyà perquè el rector de Tona volia cobrar un delme de les terres dites Planes riules i Prat de Font Juncosa, situades sota el "poblet" de Collsuspina. Aquest document és interessant per que indica les limitacions de l'antic terme, així com un seguit de topònims (Pladevall, 1971 i 1958).

El municipi com a tal és de creació relativament recent, es va crear com a municipi l'any 1841, quan es va separar de Tona. El 1855 es va decidir fusionar tot el terme eclesiàstic, que des del principi del segle XVIII ja formava una sola entitat civil annexa a Tona, però aquesta no funcionà jurídicament fins el 1878, i encara el seu sacerdot no es pogué anomenar en plenitud rector fins el 1897, quan el rector de Balenyà féu renúncia per escrit a tots els seus antics drets sobre la capella de Santa Maria dels Socors, que passà a ser la seu de la nova parròquia. La parròquia és independent des del 1897.

Aquest desig d'independència eclesiàstica ja es va iniciar l'any 1780, quan els homes de Collsuspina van intentar tenir capellà propi que servís a les dues esglésies, fent una petició per escrit al bisbe. No es va concedir, ja que no es comptava amb dotació suficient de béns per mantenir-ho. A inicis del XIX ho van tornar a demanar, ja que havien d'enterrar els morts a Balenyà i era un problema, tot i que els de la zona de Sant Cugat de Gavadons tenien cementiri propi.

En època contemporània destaca un fet militar rellevant; el 2 de febrer del 1810 els sometents locals i el Comte de la Bisbal contra els exèrcits napoleònics en aquest poble, que valgueren l'ascens del de la Bisbal de general de divisió a general en cap de l'exèrcit al Principat de Catalunya. A més, Collsuspina era una de les zones preferides pels sometents per fustigar els exèrcits francesos que circulaven pel Congost i la Plana de Vic.

Mereix especial atenció les descripcions que s'han fet d'aquest municipi. Pascual Madoz parla de *Collsuspina* (*vulgo Collsuspina*) en el seu "Diccionario geográfico" del 1845, s'hi refereix dient que està situat "a l'alta serra del seu nom, a la lliure influència dels vents; el clima és fred i humit, però sa. Tenia 40 cases formant carrer i 24 de rurals". Fa referència a l'antiga església de Sant Cugat de Gavadons, que fou una de les set primeres parròquies de Catalunya. El terme, independent des del 1841, compta amb dues fonts abundants. El terme era muntanyós, pedregós i de secà. Creuava el terme el camí ral de Manresa a Vic. La producció era sobretot de blat, civada, blat de moro, llegums i patates. Hi era molt apreciat el formatge, "però se'n feia poc, per la manca de bestiar".

A la Geografia General de Catalunya dirigida per Francesc Carreras i Candi i publicada el 1910, Cels Gomis, encarregat del volum de la província de Barcelona, dedica un apartat a Collsuspina o Collsespina, que inclou en el partit judicial de Vic, on és encara avui dia. S'hi pot llegir que reuneix 45 cases, amb 164 habitants de fet i 163 de dret. Esmenta el raval de les Casetes, Sant Cugat de Gavadons i 29 cases més escampades pel terme. En total parla de 86 edificis, amb 361 habitants de fet i 359 de dret. Diu que a part de l'església parroquial i de la de Sant Cugat de Gavadons, tenia una escola mixta, dos hostals i tartana per a anar a Vic. S'hi celebrava la Festa Major el tercer diumenge de setembre. Diu, textualment, que "tota la seva indústria consisteix en la fabricació de formatges tendres, que tenen molta anomenada". Com Madoz, diu que el terme és muntanyós, de clima fred i sa, amb abundor d'aigua. S'hi produeix blat, civada, blat de moro, llegums i patates, que tenen molta fama.

El terme és travessat per dos camins històrics: la Via romana de Vic al Vallès i la costa, documentada des del segle II aC; i l'*strata francisca* o camí de França direcció Manresa.

El Camí Ral de Vic a Barcelona era un camí carreter que s'utilitzava per trasllat de persones i productes, d'origen medieval formava part del camí ral que unia Girona i Manresa. Aquest era un dels camins tradicionals de la Catalunya comtal, que passava pel centre del nucli urbà de Collsuspina, entre cal Xarina i cal Barber, perpendicular al carrer Major, i dividia els sectors d'influència de Tona i Balenyà. Per això en aquest indret es va construir el primer hostel. El camí Ral de Manresa a Vic ha estat l'eix vertebrador de la comunicació entre el pla de Bages i la plana de Vic fins a la construcció de l'Eix Transversal. L'itinerari ja va quedar traçat en època romana, i en època alt medieval era conegut com *strata francisca* (camí de França), i en època medieval i moderna conegut com a camí ral. Tot i alguna modificació, l'itinerari s'ha mantingut. La divisió en dos ramals ha fet que una part del camí prengui el nom de la direcció, Vic-Manresa, i altra part sigui el camí de Vic a Barcelona ja que va cap al sud. El camí va estar vigent fins que el 1853 es construí la carretera de Manresa a Vic, que

possibilitat la circulació de carruatges. Cal dir que el camí ral no era un camí carreter en tot el seu recorregut.

La importància com a via de pas és confirmada per la primitiva via romana documentada entre el 124 i el 115 aC. per dos mil·liaris romans, l'un aparegut prop del Vilar de Tona, al peu de la costa, i l'altre a can Vendrell de Santa Eulàlia de Ronçana. Un tercer mil·liari, amb la inscripció malmesa, aparegué posteriorment a Vilageriu de Tona, el qual acabà de confirmar el traçat d'aquesta via romana, que coincideix en una bona part amb la *Strata Francisca* (o camí de França) de Vic a Manresa, abundantment documentada a Collsuspina i a Moià des dels volts del 1050. Notícies dels anys 1058 i 1065 (Pladevall, 1971) "diuen que el camí francès passava per Fajadella i travessava el torrent d'Ardanella, que es trobava en loco que dicitur ultra Spinam, és a dir, a l'altra banda de l'Espina, i el torrent de Juncosa, que baixava d'Armadans (Arx. Cap. Vic, col. 6, docs 1891 i 1950)". La Strata Francisca era una via militar utilitzada pels francs durant la reorganització de la Marca Hispànica que venia des de Tona i pujaria per Güells i per Colldarniu, Regàs, Boldrons i Gavadons, seguiria fins al poble de Collsuspina i des d'aquí un ramal conduïa fins a Moià i Manresa, seguint la traça de l'antic camí Ral de Vic a Manresa; i un altre ramal portaria des del poble cap a l'Espina, seguint a Santa Coloma Sasserra fins arribar a Castellterçol. Trobem àmpliament documentat el camí des del segle XVIII. El 1760 en un document fet per observadors del Rei Carles III que especifica que hi havia un comerç important entre Vic i Manresa, sobre tot de teixits de tafetà, seda, i d'aiguardents i vi.

POBLACIÓ

Els primers censos del municipis són els fogatges de Tona i de Balenyà; sistema que es va utilitzar entre els segles XV al XVII per imposició reial del pagament d'una quantitat per foc o casa, essent un sistema per comptabilitzar aproximadament la població i que dóna una estadística estimada de 4,5 persones per foc.

En estar el terme històricament diferenciat en dos territoris, trobem cases de l'actual Collsuspina als fogatges de dos municipis: al fogatge de 1497 (Iglèsies, 1991) de Balenyà i al del mateix any de Tona i Collsuspina, aquest darrers junts. Al fogatge de 1553 (Iglèsies, 1979) tenim cases al castell i terme de Tona i Sant Cugat "Collsasima", i també al terme de Balenyà.

1497 <u>Balenyà: 15 focs</u>	1553 <u>"Parròquia castell y terme de Tona":</u>
--	--

<p><u>Tona i Collsuspina: 46 focs</u></p> <p>(no podem destriar quins són de Collsuspina)</p>	<p>Miguel Garet del Hostal Nou Antoni Coromines</p> <p><u>“Parròquia castell y terme de St. Cugat de Colsasima”:</u></p> <p>Franci Bollo Joan Pulbar alias Solà Antoni Belver Joan Terradelles sta a Miravalls Lo masover de Mallart Jaume Camp Gabriel Falgueres alias Oller Cebria Armadans Valentí Padrosa Pere Casanovas Cebria Armadans del Hostaler Salvi Padros En Collell Montserrat Spinay Joan Spina</p> <p><u>Fogatge de 1553, dins el terme de Balenyà:</u> Joan Horiach Antoni Garet Antoni Mas</p>
---	--

En un Capbreu de 1643 citat per Pladevall (1958), s'indiquen altres masos desapareguts: “Boldrons superior e inferior, Dardanella o Ardanella, Agustí, Farriguella, Solany, Casadevall, Cunill, casa de Bartolomé Armadans y herrería de Juan Armadans, Abadia, Armadans de sa, Espina, Bastó, Martí de Camp, Boixedes masoveria de Solà, Aniort, Gener i Solà, Padrós”¹.

Més tard, comptem amb censos religiosos, tot i que són incomplets, com la informació que ens dona el Llevador "*de pensions de censals, censos y altres anuals corresponsions ques fan a las iglésias de Sant Andreu de Tona y Sant Cugat de Gavadons*" (1757); el llevador de rendes i censals de l'església dels Socors (1638-1859); llevadors de rendes i censals de la parròquia de Balenyà (1774) "*Llevador Mestre de las rendas que lo Reverent rector y Obrers de la Parroquial Iglésia de Sant Fructuós de Balenyá, Bisbat de Vich, reben y acostuman á rebre per las Pias Institucions en dita Iglésia fundadas y en la Capella de Socos de Nostra senyora, tant missas com Aniversaris, com y també corresponent al mateix Rector, Obra, Almoynas y Capellas, dividit en pars, com infra se dirá, ab son índice y numeros*". D'altra banda comptem amb els llibres parroquials i alguns notariais: manuals (1606-1744), capítols matrimonials (1577-1726), testaments (1590-1899). També documentació de l'antic Arxiu parroquial de SANT ANDREU DE TONA (1219-1900), del que es conserva un Llevador de rendes (1701-1800). Tota aquesta documentació conservada a l'Arxiu

¹ Benefici de Sant Pere del castell de Muntanyola, AEV vol. 1219.

Episcopal de Vic, ens pot facilitar dades demogràfiques parcials, però que ens aproximen una xifra de 23 famílies al poble durant el segle XVII.

També comptem amb els Cadastres de 1757 de Sant Fruitós de Balenyà, de Tona i de Collsuspina (AEV), en el que es comptabilitzen 17 cases al poble. El 1759 hi havia 14 veïns (13 seglars, 1 eclesiàstic).

A una talla de contribució de 1739 conservada al mas Prat de la Barroca de Tona, consten 31 cases a tot el terme de Collsuspina: l'Espina, l'Oller, Bellver, Casanoves, el Padrós, l'Espinoi, el Solà, la Casa nova de Vilafort, Armadans de çà, la Casa d'en garet, el Munt, el Camp, Miravall, la Casa nova de Regàs, el Collell, el Nualart, el mas Solei, can falgueres, l'Hostal de Collsuspina, casa Montpar, la Ferreria Vella, Boldrons, la casa de l'Espina, el Paralloner, ca Pere Pujalt, can Segimón Rodés, Can Joan Rodés, can Damià Oller, la casa nova de l'Oller i la casa de Joan Oller.

Tenim també un cens del poble de l'any 1780, quan els homes de Collsuspina van intentar tenir capellà propi que servís a les dues esglésies, en una petició feta al bisbat signada per 31 famílies, de les que 14 eren del poble. El 1828 el bisbe Corcuera va designar sacerdot per tenir cura de Collsuspina i de Sant Cugat de Gavadons i a l'assignació s'especifica que s'havia d'encarregar de 39 cases al poble, 26 pagesies al sector de Sant Cugat i 6 que pertanyien a la parròquia de Balenyà (l'Espina, l'Espinoi, el Collell, la Collada, la Casanova del Gomar i el molí de l'Espina).

El 1878 Collsuspina passà a ser parròquia independent. En el decret es van afegir les cases Caseta de Vilafort, abans parròquia de Sant Pere de Ferrerons, el Garet de Dalt, l'Hostal del Garet o la Guixera, can Jordà i can Catxulina, que estaven adscrites a la parròquia i municipi de Balenyà, i les Comes i el Gomar, que eren de Santa Coloma de Sasserra i municipi de Moià.

El 1841, quan ja formava municipi independent, ja que es va fer la separació dels termes municipals de Tona i de Collsuspina, la població era de 64 famílies i el 1860, al moment de màxim esplendor, hi vivien 454 habitants, és a dir, més del doble des del 1830.

Actualment Collsuspina té una població de 338 habitants (dades de 2013).

LES ZONES DEL TERME

El municipi està format per diferents concentracions de població i masos disseminats. El poble es troba situat al centre físic del terme i al peu de la carretera de Vic a Moià N-141. Al nord del nucli hi ha el petit nucli de Les Casetes, i a la banda de ponent, també al peu de la carretera, hi ha el modern nucli del raval Picanyol.

- El nucli antic, format per un carrer principal, el Carrer Major, que travessa el poble d'un extrem a l'altre i que ha configurat l'estructura urbana. És el nucli més antic.
- El Raval de les Casetes, al nord del nucli i a l'altre banda de la carretera. Format per dos nuclis diferenciats: el carrer de les casetes, amb les cases més antigues disposades al peu del camí de Muntanyola; i un nucli més modern ubicat al peu de la masia Torre Magra.
- Raval Picanyol, situat al peu de la carretera i en direcció a Moià. Format per una agrupació de cases construïdes a finals del segle XIX i a l'entorn de l'Hostal de la Bufa. Té una estructura de carrers estructurada degut a que és un barri bastant nou.

3.3. Toponímia

El concepte de topònim va lligat al de nom de lloc, amb connotacions geogràfiques. L'estudi i el coneixement dels noms de lloc (o *noms propis geogràfics*, o *topònims*, segons les equivalències habitualment acceptades) ha desvetllat, en qualsevol època i amb independència del context geogràfic, una curiositat i un interès que no s'han limitat als ambients estrictament acadèmics. Tot i que, des del punt de vista epistemològic (o sigui, des de la teoria del coneixement), el concepte de topònim roman en una certa nebulosa, és indubtable que, com a fets lingüístics referits específicament al territori, els topònims tenen una àmplia transcendència a múltiples nivells i són susceptibles d'afectar, en una mesura més petita o més gran, una col·lectivitat d'usuaris nombrosa. Alguns dels autors que, en diversos contextos lingüístics i culturals, més han excel·lit en l'estudi de les disciplines relacionades amb la toponímia (particularment la lingüística), s'han referit en un moment o altre a aquesta qualitat essencial dels noms de lloc, a això que podríem dir-ne el seu tret singularitzador respecte al conjunt dels noms. Joan Coromines, per exemple, inicia d'aquesta manera els seus *Estudis de toponímia catalana*:

"L'estudi dels noms de lloc és una de les coses que més han desvetllat la curiositat dels erudits i àdhuc la del poble en general. És natural que sigui així. Aquests noms s'apliquen a l'heretat de què som propietaris, o a la muntanya que enclou el nostre horitzó, o al riu d'on traiem l'aigua per regar, o al poble o la ciutat que ens ha vist néixer i que estimem per damunt de totes les altres, o a la comarca, el país o l'estat on està emmarcada la nostra vida col·lectiva. ¿Com fóra possible que l'home, que, des que té ús de raó, es pregunta el perquè de totes les coses que veu i que sent, no cerqués el d'aquests noms que tots tenim contínuament en els llavis?" (COROMINAS, 1994).

El nom de lloc és alhora propietat de ningú i de tothom. Si és posseït d'alguna manera, ho és per la memòria col·lectiva. És agafat en préstec pels usuaris, en el ben entès que l'ús pot modificar l'objecte del préstec. Perquè el nom de lloc és abans que res un mode de comunicació, alhora que un testimoni del context del seu origen, com també de les seves transformacions i de tot allò que les mateixes transformacions testimonien. Sant Vicenç, igual que qualsevol altre lloc, té topònims referits al lloc geogràfic o a successos històrics concrets que han marcat la història del terme.

Els topònims del municipi de Collsuspina procedeixen majoritàriament de l'Edat Mitjana, tot i que trobem algun d'origen romà.

La població actual de Collsuspina es formà en el Coll de l'Espina, en el camí ral de Manresa a Vic. El coll rebia aquest nom perquè eren terres de la important masia de l'Espina, propera a llevant del coll. De la forma original, Coll s'Espina o Collsespina, es passa a la forma actual per dissimilació.

El 923 ja es troba documentat el nom de Spina dins el terme del castell de Tona, com a topònim geogràfic, i el 1051 i el 1079 com a nom d'un mas. Altra documentació ens dóna notícies d'altres topònims, el 1058 Guadall va empenyorar a Ermetrud un alou al lloc d'Arnadella amb límits: a llevant amb el torrent que venia de Sant Cugat, a migdia amb el camí procedent de l'Arca, a ponent amb el torrent Joncosa i a tramuntana amb Sant Cugat (AEV).

3.4. L'escut de Collsuspina

L'escut de Collsuspina es va fer oficial amb la proposta feta per la Direcció General d'Administració Local de la Generalitat de Catalunya i elaborat pel Conseller Heràldic Armand de Fluvià l'any 1986, a petició de l'Ajuntament.

L'informe estableix que l'escut municipal de Collsuspina és un "escut caironat, de sinople, amb un coll d'or movent de la punta sobremuntat d'una manta d'espina d'argent. Per timbre una corona mural de poble".

Anteriorment, entre 1844-1847, l'Ajuntament utilitzava un segell rodó amb el nom del poble. Entre 1848-1931, usava uns segells ovalats amb la representació d'una escena amb un jove o àngel assegut davant un foc, bufant-ne el fum i agafant una espina amb una mà. El 1968, Manuel Bassa i Armengol, al seu llibre "Els Escuts Heràldics de Catalunya" dóna per al poble una escena similar d'un home treient-se una espina del coll. El 1981, el volum 2 de la "gran geografia comarcal de Catalunya" donava pel poble un escut caironat de sinople, un coll d'or sobremuntat d'una espina d'or.

4-MARC D'INTERVENCIÓ PATRIMONIAL

4.2. El patrimoni de Collsuspina

La documentació del patrimoni a través de la realització de fitxes, així com la detecció d'elements que per diferents motius no s'han fitxat, ens ha facilitat el coneixement del patrimoni en el seu conjunt. Amb aquestes eines s'ha pogut establir l'estructura general del patrimoni del terme.

Tot i això, s'ha considerat interessant realitzar una agrupació del patrimoni per grups determinats per una característica comú, ja que l'estructura de fitxes no permet relacionar zones amb un cert interès com per exemple les arqueològiques o les d'interès etnològic. Per aquest motiu en aquest apartat es fa una explicació general d'aquestes zones, citant els elements que les integren. Aquest apartat té la intenció de, a més d'estructurar el patrimoni, ser un eina d'ajut per a futures accions envers aquest patrimoni.

Alguns d'aquests elements es troben al present inventari com elements independents, però d'altres no s'han inventariat. Aquest apartat serveix de recolzament al que estructura els elements fitxats i no fitxats, i ens dona peu per a fer una valoració global de l'estat del patrimoni al terme com a conclusió.

S'han diferenciat les següents zones i/o grups d'elements:

- Jaciments arqueològics i zones d'expectativa arqueològica
- Patrimoni històric - artístic de diferents èpoques
- Les masies
- L'ús de l'aigua
- Patrimoni natural i geològic
- Els mitjans de comunicació

a) Jaciments arqueològics i zones d'expectativa arqueològica

El terme de Collsuspina té diferents jaciments arqueològics des de època neolítica.

- Dolmen de l'Espina, lloc d'enterrament d'inhumació col·lectiu tipus dolmen
- Balma del paleta (Fontscalents), amb alguns materials del Bronze i amb superposició d'enterraments amb una fase de sepulcres de fossa i un altre d'utilització de la cova amb finalitats d'inhumació que correspondria al Calcolític.

- Cova dels Ossos, lloc d'enterrament múltiple, del Neolític Final-Calcolític al Bronze Antic (2700-1500 BC).
- Possible existència d'un poblament ibèric al Puig Castellar, al terme de Balenyà però a tocar Collsuspina.

A més, hem de considerar que moltes de les masies que tenen els seus orígens a l'edat mitjana són zones d'expectativa arqueològica, fet que cal tenir present en qualsevol intervenció a els cases o terrenys circumdants. Seria el cas de les masies:

- L'Espina
- L'Oller
- El Floriac
- El Garet
- Els Munts
- El Solà
- Bellver
- Armadans
- Molí de l'espina
- L'Espinoi

b) Patrimoni històric - artístic de diferents èpoques

Cal tenir també en compte els diferents elements artístics vinculats a l'evolució històrica del terme, com són els exemples de les dues esglésies que conserven elements de diferents èpoques, des del romànic al neoclassicisme (Sant Cugat de Gavadons i Nostra Senyora dels Socors), així com els elements presents a les masies, que ens mostren cronologies visibles des del romànic fins a època contemporània, passant pel gòtic, barroc i renaixement.

c) Les masies

Però, si hi ha elements característics i definitoris de l'evolució històrica del terme, són les masies i les diferents cases del nucli urbà. Les masies són la petja visible d'un sistema econòmic ramader i agrícola que ha marcat les diferents generacions que han configurat Collsuspina. La seva arquitectura no és monumental, però sí que conserven elements característics, des de l'estructura típica en tres crugies amb teulada a doble vessant, fins els portals dovellats amb escuts indicant el nom de la casa, molts del segle XVI, passant per algunes finestres amb elements decoratius gòtics o barrocs.

Malgrat la major part de les masies han estat reformades, les rehabilitacions s'han fet amb bon criteri i els elements històrics s'han

mantingut majoritàriament, tot i que resten unes poques cases abandonades i que corren cert risc de desaparició.

d) L'ús de l'aigua

La preocupació per l'abastament d'aigua ha estat una constant a totes les comunitats humanes, i també a Collsuspina. En aquesta zona, travessada per diferents torrents i rieres, amb un subsòl. L'obertura de pous i mines va ser una constant pels habitants de les masies. Per aquest motiu trobem pous o mines subterrànies a quasi totes les masies del terme.

D'altra banda, al terme trobem dues pous de glaç, la del Puig Antic i la de l'Espina. Són construccions semi-subterrànies, generalment circulars, que s'utilitzaven per emmagatzemar i conservar neu o gel que era recollit durant l'hivern i que es comercialitzava durant l'estiu, per conservar aliments o fer gelats, o amb aplicacions mèdiques. El gel o la neu es recollien a l'exterior i es disposava a l'interior entre capes de palla que afavorien la conservació. La zona del Moianès és una de les que concentra més quantitats de pous de gel i va tenir una forta activitat comercial des del segle XVII i fins ben entrat el XX, comercialitzant el gel principalment a l'àrea de Barcelona.

Pel que fa a les fonts, moltes d'elles les trobem com a manifestacions del contacte geològic entre materials més calcaris, amb les argiles més impermeables, afavorint així la seva sorgència, aquest es el cas de la font de la Guixera, la font de Floriac, la Font de la Pullosa. Altres es manifesten pel contacte entre materials porosos amb nivells de calcàries massisses, cas de Font d'Armadans i la Font del Faig.

e) Patrimoni natural i geològic

Geològicament Collsuspina forma part del marge oriental de la Conca Terciària de la Depressió de l'Ebre. Aquesta conca ha estat la responsable de marcar el caràcter geològic de Collsuspina. La conca de l'Ebre, en sentit geològic, va ser una àmplia conca què, des del que ara és Navarra s'estenia fins a Catalunya, envoltada per relleus en fase de formació dels Pirineus al nord, els Catalànids a l'est i la Serralada Ibèrica al sud. Aquesta antiga conca va passar episodis de connexió amb el mar obert durant tot el Paleògen, recollint els materials erosius dels seus relleus més propers, amb períodes de transgressió i altres de regressió. Un dels moments més representatius de la seva geologia el trobem concretament a finals de l'època de l'Eocè, ara fa entre els 40,4 als 33 milions d'anys i inicis de l'època de l'Oligocè. En aquest context, el registre geològic de Collsuspina ens marca un episodi de regressió de les aigües marines.

Aquest va ser un episodi de conca desconnectada del mar interior, esdevenint una conca que gradualment es va anar evaporant (Guixos de

Collsuspina), amb la conseqüent increment de precipitació de sals, fins assolir un estadi de conca plenament continental al Jaciment de Sant Cugat de Gavadons.

Els materials eocens d'aquest episodi marí els trobem a les conegudes marges blaves de Vic, materials tous i fins, propis de dipòsits marins de zones profundes de l'antiga cubeta que construeixen el paisatge més característic de la plana vigatana, materials que els podem reconèixer a la plana de la Font de l'Abeurada, Font de la Guixera, seguint el traçat de la carretera BV5303 fins al nucli de Maians. Per damunt d'aquesta formació hi trobem les anomenades calcàries de Collsuspina, essent les roques marines més modernes d'Osona, formades a finals de l'Eocè, presents en els subsòl del Turó de Bellver, Fontanelles i el Collet de Boladeres, riques en materials marins responsables de formacions recifals del Bartonià mitjà, les quals afloren superficialment al Pla de Querol i de l'Espiga. Les calcàries de Collsuspina desenvolupen un sistema càrstic responsables de les conegudes coves del Toll a Moià. Aquestes calcàries són abundants amb fauna marina de foraminífers (nummulits, discocyclina i operculina), bivalves i coralls, propi d'un mar poc profund i de salinitat normal, equivalent al jaciment paleontològic de l'Escull de la Trona en terme d'Orís.

Durant el Bartonià, la Catalunya central formava part d'un gran golf que obria vers l'oest. En totes les zones més marginals d'aquest gran sistema marí es desenvolupen esculls. Els principals afloraments els trobem a Collsuspina, Moià i Calders, així com la carretera de Calders a Monistrol de Calders. Mentre que en la vall del Llobregat i del Cardener, entre la ciutat de Manresa i la muntanya de Montserrat. Pels voltants d'Igualada destaquem els afloraments de la Tossa de Montbui, Puig Aguilera i Sant Procopi.

Per sobre d'aquesta formació de calcàries de Collsuspina trobem una formació evaporítica (guixos de Collsuspina), que ens marca una transició cap a unes condicions més continentals de la conca de l'Ebre, seguida dels materials rogencs continentals de la formació d'Artés. En aquest context, de major continentalitat, cal situar el jaciment paleontològic de Sant Cugat de Gavadons, del Priabornia, descobert l'any 1962 pel geòleg de Vic Francesc Farrés Malian (Farrés, F. i Staid-Stadt, J.L., 1964), sense cap mena de dubte, el jaciment paleontològic de vertebrats continentals de l'Eocè superior més important de Catalunya, un clàssic des dels anys seixanta i de referència europea, atès que reflecteix un important ecosistema animal just abans de la Grande Coupure, la gran extinció que marca el trànsit de l'Eocè a l'Oligocè.

Collsuspina presenta alguns elements destacats, de forta personalitat geològica com: el pont de l'Escanyolit, fruit de l'erosió de la riera damunt de gresos compactats d'origen marí i el Roc Colomer, com a manifestació de blocs diaclassats i modelats per l'acció de l'aigua. Altres elements que ofereixen una forta personalitat en el paisatge són les nombroses Balmes presents en els marges dels torrents, moltes d'elles ens marquen l'antic curs dels torrents, afavorint una erosió de les parts dures de les calcàries com la

Balma Soleia de l'Espina, Balma Paleta, Balma Teixidor, jaciment de Fontcalentes, i la cova dels Ossos.

f) Els mitjans de comunicació

El terme comprèn, a més del poble de Collsuspina, cap del municipi, el barri de les Casetes, l'antiga parròquia de Sant Cugat de Gavadons i la urbanització de Can Picanyol. La seva xarxa de carretera i camins s'articula a nivell transversal per la carretera N-141c que parteix de la C-17 prop de Malla i es dirigeix vers Moià i a Manresa; passa pel coll de la Pollosa i longitudinalment pel GR 177: De Collsuspina a l'Estany, passant per mas Nualard, l'Oller, les Casetes, nucli de Collsuspina fins el torrent de l'Espina sentit cap a Santa Coloma de Sasserra. En aquest context al terme de Collsuspina s'hi interposen diferents xarxes viàries: una d'època romana, anomenada via de Collsuspina, la qual té un aprofitament medieval conegut com el camí dels Francès o Strata Francisca per Boldrons de Gavadons fins al cim de Collsuspina, fins nucli actual i ramal de Moià a Manresa, mentre que altres autors el situant segons el traçat del GR -177.

4.2. Anàlisi de la informació recollida a les fitxes

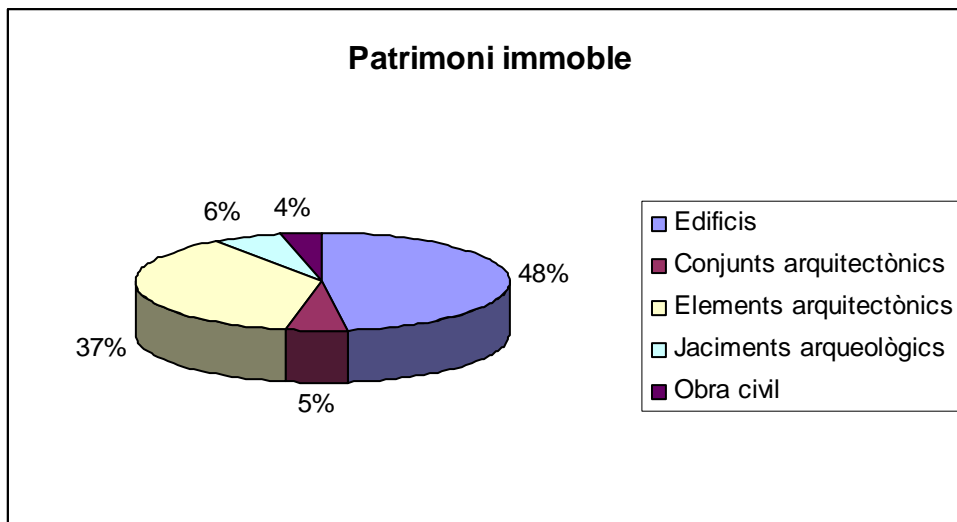
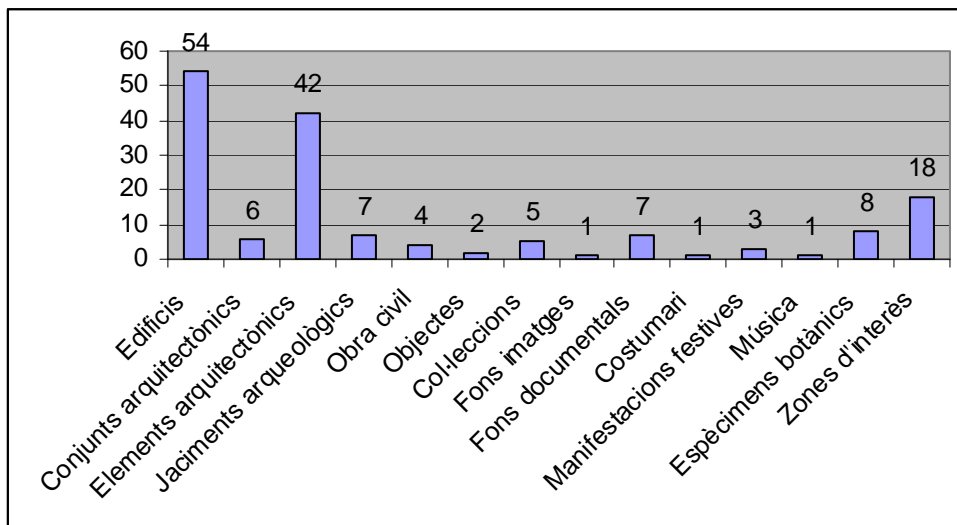
Tipologia general del patrimoni de Collsuspina

En mapa de patrimoni de Collsuspina han estat identificats un total de 159 elements del patrimoni cultural i natural del seu municipi.

En aquest context, presenta un clar predomini en quant al nombre d'elements el patrimoni immoble, donat que és el més fàcil de detectar i presenta major durabilitat en el temps. Els elements immobles els formen els edificis, masies i barraques, així com diferents elements arquitectònics com: llindes, creus, escuts, fites i fonts.

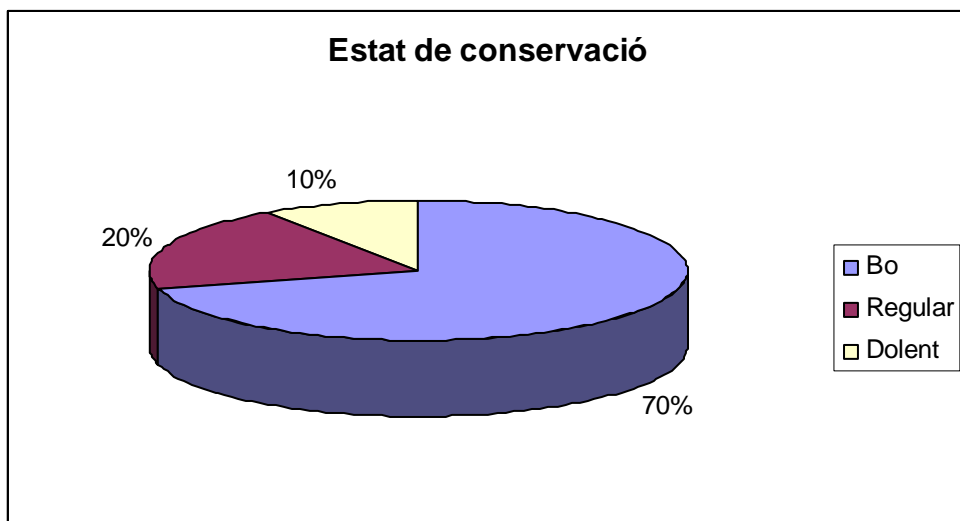
D'altra banda, el patrimoni moble, documental i immaterial no es presenta en percentatges alts, fet degut possiblement a la formació recent del municipi.

També és important el patrimoni natural, no tant percentualment, sinó en superfície i rellevància i qualitat paisatgística. D'altra banda destaquem la presència d'arbres d'interès local, però, com hem esmentat, mancats d'una història associada com element d'importància simbòlica.

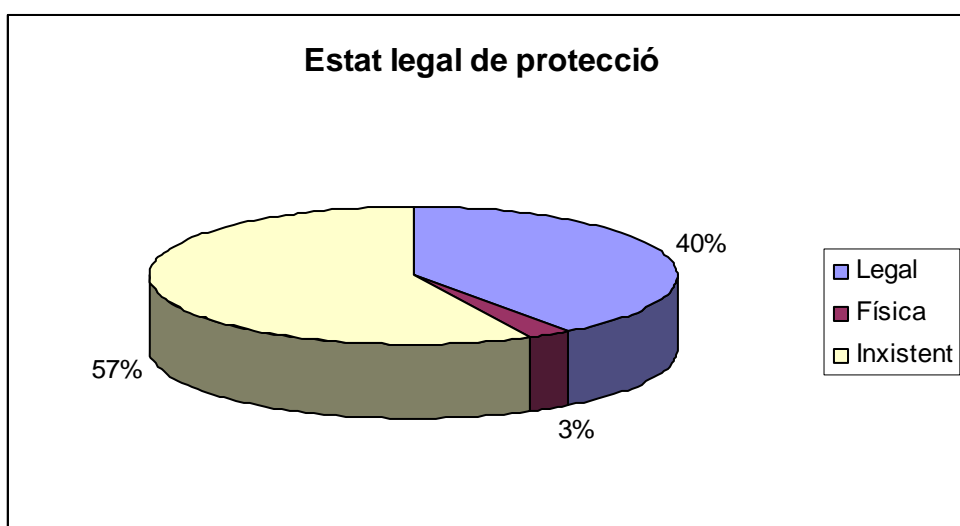
Estat de conservació i nivells de protecció

En quant a l'estat de conservació, observem que la major part del patrimoni del terme gaudeix d'un bon estat. Això és degut fonamentalment a que la major part de les cases són habitades i a que hi ha un manteniment del terme molt excepcional, fet que garanteix aquesta conservació. El 10% d'elements en mal estat de conservació són elements patrimonials diversos, especialment aquells edificis d'indústries tradicionals que han perdut la seva utilitat productiva: pous de glaç, molins i forns.

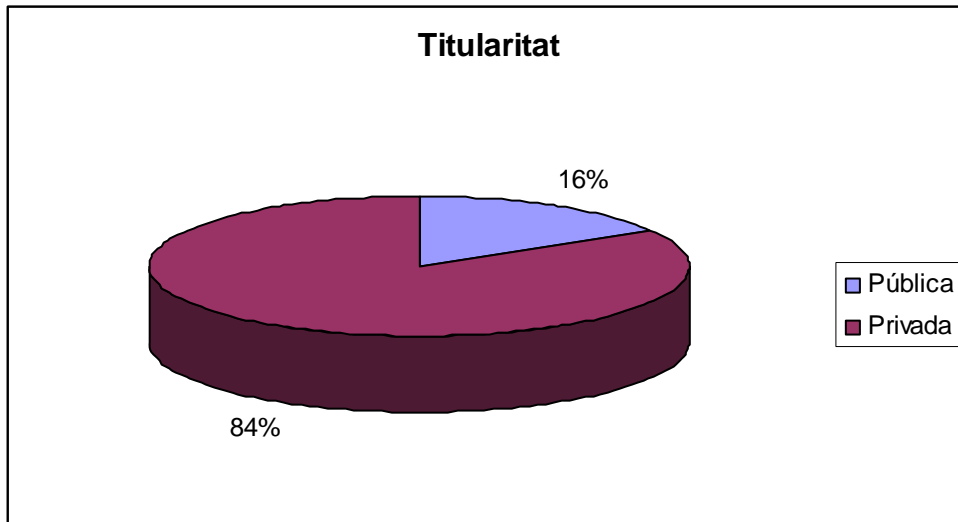

En quant als **nivells de protecció** legals dels elements del municipi, el fet de disposar de catàleg d'elements protegits a les NNSS, fa que el percentatge sigui elevat.

- 1 BCIN
- 46 elements protegits per les NNSS 30/03/2006
- 2 col·leccions d'objectes protegides per la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català
- 5 conjunt documentals conservats a arxius, per la Llei 10/2011 d'Arxius i Documents
- 1 PEIN Pla Especial d'Interès Natural, el Decret 328/1992, de 14 de desembre

Titularitat dels elements

El conjunt del patrimoni de Collsuspina és bàsicament privat, mentre que el patrimoni que està en mans públiques és el 16%, aquell que és propietats municipal o d'altres organismes públics, per exemple el patrimoni lligat a elements immaterials, la xarxa viària i el patrimoni vinculat als torrents.

4.3. Elements no fitxats

Hi ha una sèrie d'elements que per les seves característiques no s'han fitxat. Es tracta d'elements que s'han considerat poc significatius, amb poc valor històric, elements que han desaparegut però dels que es coneix l'existència, o elements que en un principi s'havien inventariat però que més tard no s'han considerat amb prou entitat per formar part de l'inventari. Per aquest motiu aquí es fa un llistat d'aquests elements per tal de deixar constància de la seva existència. És molt probable que hi hagin altres elements als que no hem donat importància o que no coneixem, però que es podran anar afegint a aquest llistat a mesura que es coneguin de manera que l'inventari es veurà ampliat.

Elements desapareguts o no localitzats		
Patrimoni Immobile	Edificis	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAL MAS
	Elements arquitectònics	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Creu de Nualard, hi havia una creu ▪ Fita de terme entre Collsuspina i Moià
Patrimoni moble	Objectes	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Cadena d'agrimensor
Patrimoni documental	Fons d'arxiu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ MAS CASANOVAS ▪ MAS L'ESPINA

Elements poc rellevants		
Patrimoni Immobile	Edificis	<ul style="list-style-type: none"> ▪ L'ESCANYA NOVA. En ser una casa de nova factura. ▪ TORRE PICANYOL. En ser una casa de nova factura. ▪ MAS REIXAC 2. En ser una casa de nova factura. ▪ MAS REIXAC 1. En ser una casa de nova factura. ▪ CAN SÁNCHEZ. En ser una casa de nova factura. ▪ CAL GARFIS. Plaça Major, 1 (sense elements d'interès històric) ▪ C/ Major, 15 (sense elements d'interès històric) ▪ CAL PUIXANCRE (Joan Fonseca) (sense elements d'interès històric) ▪ CAL PASTOR, c/ Les Casetes, 12. Està molt reformada ▪ CAL RAL, c/ Les Casetes, 14. Està molt reformada ▪ CAL CATIUS, c/ Les Casetes, 18. Està molt reformada ▪ COBERT TORRE MAGRA, c/ Les Casetes, 20. Està molt reformada ▪ CAL PAU, c/ Les Casetes, 28. Està molt reformada
	Obra civil	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pou del camí de Font-Sornell. És la captació d'aigua actual. Nou.
Patrimoni Natural		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gorg del molí, sota l'Espinoi. No hi ha aigua. ▪ Font del Solà. No localitzada ▪ Mines de Carbó. Fora del terme de Collsuspina

Elements fóra de terme		
Patrimoni Immobile	Elements arquitectònics	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Creu de Castellar

4.4. Estat legal

Les figures de protecció del patrimoni cultural establertes per la Llei 9/1993 de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català (DOGC nº 1807, 11 octubre 1993) són tres:

- Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN); només el Govern de la Generalitat té la facultat de declarar-los.
- Béns catalogats, denominats en el cas dels immobles, Béns Culturals d'Interès Local (BCIL). Aquest instrument de protecció i catalogació s'atribueix als municipis.
- Els restants béns integrants del patrimoni cultural català (BIPCC).

En els primers dos casos la legislació estableix els procediments de declaració per a cada categoria.

La categoria de BCIN equival a la de Bé d'Interès Cultural (BIC), establerta per la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol.

Dins de la categoria de BCIN (i també de BIC), i tal com estableixen sengles disposicions addicionals de les lleis espanyola (1985) i catalana (1993) de Patrimoni, es consideren BCIN tots aquells elements fortificats que es troben emparats pel Decret de 22 d'abril de 1949, també conegut com "decret de castells", i que especifica que tots els castells d'Espanya, sigui quin sigui el seu estat de ruïna, queden sota protecció de l'Estat.

També es troben dins la categoria de BCIN / BIC les creus de terme, pedres heràldiques i emblemes de més de cent anys segons el decret 571/63, de 14 de març de 1963, del Ministerio de Educación sobre "*Protección de escudos, emblemas, piedras heráldicas, rollos de justicia, cruces de término y similares*". Els propietaris d'aquests elements que tinguin més de cent anys no podran canviar-los de lloc ni realitzar restauracions sense autorització. La cura d'aquests elements és dels Ajuntaments, responsables de la seva vigilància i conservació.

Per tant, a Collsuspina només hi ha un element que té categoria BCIN / BIC, la creu de terme de Collsuspina. D'altra banda, cal tenir present que hi ha algunes masies que tenen un escut amb el nom de la família a la porta principal i, però en no ser blasons heràldics no tenen aquesta categoria: escut al mas l'espina, escut al mas Floriac, escut a can Xarina.

Del segon nivell de protecció, Béns Culturals d'Interès Local (BCIL), a les Normes Subsidiàries de Planejament Urbanístic de Collsuspina, aprovades

per la Comissió d'Urbanisme de Barcelona el 30/03/2006, recull un Catàleg del Patrimoni Arquitectònic protegit amb els següents elements:

- El Floriac
- El Garet
- Can Jordà
- La Guixera del garet
- Cal Torres
- Casanovas
- El Camp
- Can Oller
- Boldrons
- El Munts
- Can Regàs
- El Solà
- Bellver
- Miravalls
- Caseta de Vilafort
- Can Nualart
- Can Barró
- La Cabanya de Can Barró
- Armadans
- Masoveria Armadans
- L'escanya
- Cal Padrós
- El Cullell
- Can Picanyol
- Torremagra
- L'Espinoi
- L'Espina
- Sant Cugat de Gavadons
- Can Xarina
- Cal Comas
- Cal Sens
- Cal Roma
- Ca l'Espinoi (del poble)
- Cal Mestre
- Cal Rius
- Església Maredeu dels Socors
- Creu de terme de Collsuspina
- Llinda de cal Fonseca
- Llinda de cal Cisteller
- Jaciment Fontscalents
- Jaciment de l'Espina
- Jaciment cova dels Ossos

També inclou un llistat d'elements naturals protegits:

- Roureda de Casanovas
- El roure d'Armadans

- La serreta del Cullell
- La font de can Regàs
- La font de la Pullosa
- La font del Cullell

En conclusió, hi un grup bastant important d'elements del municipi que es troben protegits de forma legal per aquestes disposicions establertes, tot i que seria convenient incloure altres elements a les Normes Subsidiàries del municipi i establir els corresponents nivells de protecció. Repassem-ho, són els següents:

Elements protegits per normativa general:

- Hi ha un BCIN. la creu de terme de Collsuspina.
- Els camins ramaders estan protegits per la **lleï 3/1995, de 23 de març, de Vies Pecuàries**, BOE nº 71 de 25-3-1995. Segons la lleï un camí ramader és la ruta per on discorre o ha discorregut el trànsit ramader, es a dir, que encara que no hi passi un ramat, la lleï encara el considera com a tal. Es poden donar altres usos compatibles o complementaris a la seva naturalesa, donant prioritat al trànsit ramader. Són camins públics que gestiona la Generalitat de Catalunya a través del DARP. La lleï obliga a inventariar, per protegir-les de les obres públiques, els particulars i l'abandonament en que es troben. Són imprescriptibles, es a dir, que el que ha estat camí ramader no pot deixar de ser-ho. Hi ha l'obligació de classificar-los des de l'any 1995, i s'han de senyalitzar per garantir el seu ús públic i la seva integritat. Generalment els camins ramaders passen pels antics camins Rals, de manera que molts trams gaudirien d'aquesta protecció. A Collsuspina no tenim constància de l'existència de camins ramaders classificats, però possiblement una recerca més profunda permetrà esbrinar l'existència i el seu pas pel terme, per aquest motiu deixem constància de la legislació que el podria afectar.

Elements protegits per normativa local:

En quant als Béns Culturals d'Interès Local (BCIL), hi ha 42 elements immobles que són BCIL, segons el Catàleg de Béns que hi ha a les Normes Subsidiàries de Planejament Urbanístic de Collsuspina aprovades 30/03/2006, d'acord amb la lleï 3/1984 de 9 de gener de 1984 de Mesures d'Adequació de l'Ordenament Urbanístic de Catalunya (DOGC 339, de 18-1-1984).

- Hi ha 6 elements naturals protegits per les NNSS.

Altres nivells de protecció:

- El patrimoni eclesiàstic ha de ser vetllat per l'Església Catòlica, en col·laboració amb les administracions. Aquesta col·laboració es determina reglamentàriament. Es conserven diferents objectes religiosos amb un interès patrimonial notable des del segle XVII al XIX, que es troben custodiats per la parròquia. D'altra banda hi ha el patrimoni documental de les parròquies que es troba dipositat a l'Arxiu Episcopal de Vic.
- Patrimoni arqueològic. Per definició, tots els béns mobles de caràcter històric, per a l'estudi dels quals cal utilitzar metodologia arqueològica, integren el patrimoni arqueològic català afectant a tots els nivells de protecció (BCIN, BCIL, BIPCC). La **Llei de Patrimoni Cultural Català 9/1993** defineix els espais de protecció arqueològica (art. 49), que també estan regulats especialment per la **Llei d'Urbanisme Català 1/2010**. Es consideren espais de protecció arqueològica els llocs que no han estat declarats d'interès nacional on, per antecedents històrics o per altres indicis, es presumeix l'existència de restes arqueològiques i paleontològiques. Els espais són determinats per resolució del Conseller de Cultura.
- Béns mobles. Formen part del patrimoni Català aquells que es troben a museus, els que han sigut fruit d'intervencions arqueològiques i els que tenen unes característiques artístiques singulars. De Collsuspina hi ha elements custodiats a Museus:
 - Museu Municipal de Moià: material procedent dels jaciments de Fontscalentes.
 - Museu Episcopal de Vic: material procedent de la intervenció al dolmen de l'Espina.

Els museus són els encarregats de la custòdia i conservació d'aquests béns i els han de tenir catalogats i documentats.

- Patrimoni documental. La documentació inclosa en arxius forma part del patrimoni documental català, (article 19.2 de la **Llei 9/1993**, de 30 setembre, del **Patrimoni Cultural Català**; article 49.2 de la **Llei 16/1985** de 25 de juny, de **Patrimoni Històric Espanyol**). D'acord amb la Llei 10/2001 d'Arxius i Documents de la generalitat de Catalunya, estan protegits els documents conservats a arxius que tinguin més de 100 anys.

Dins aquestes mesures, es consideren inclosos com a bens protegits tot el patrimoni documental que es troba als arxius citats a les fitxes i que contenen patrimoni documentals referents a Collsuspina:

- Arxiu Municipal de Collsuspina
 - Arxiu Municipal de Tona
 - Arxiu Municipal de Balenyà
 - Arxiu Episcopal de Vic
-
- Catàleg de Masies i cases rurals de Collsuspina, PEU, Ajuntament de Collsuspina, 27/5/2013. En el DOGC del dia 20-11-2013, es publica l'Acord de la Comissió Territorial d'Urbanisme de la Catalunya Central, pel qual es dóna la conformitat al Text refós del Pla especial de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable i aprovació del seu catàleg, de Collsuspina.

 - Patrimoni natural. El Govern de la Generalitat de Catalunya va aprovar el PEIN Moianès mitjançant el Decret 328/1992, de 14 de desembre; el 6 d'abril de 2000, es fa públic l'Acord del Govern de 8 de febrer de 2000, pel qual s'aprova definitivament el Pla especial de delimitació definitiva dels espais del PEIN Turons de la Plana Ausetana, la Sauva Negra, Gallifa i el Moianès (DOGC 3126 del 25/4/2000). L'any 2010, es va aprovar una ampliació del PEIN amb el Decret 166/2010, en el que es va incloure el municipi de Collsuspina, amb 816,70 ha. La superfície total de l'espai del Moianès quedà fixada en 10.583,77 ha. (http://www.gencat.cat/acordsdegovern/20101109/20101109_AG.pdf)

4.5. Intervencions sobre el patrimoni

Inventaris realitzats:

Del patrimoni del municipi de Collsuspina s'havien realitzat altres inventaris parcials, entre els que destaquen:

- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya (IPAC), municipi de Collsuspina. (1983). (25 elements).

- Inventari de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de la Generalitat de Catalunya. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Collsuspina. (1983-1990). (3 jaciments arqueològics, 2 jaciments paleontològics).

El fet d'estar inclosos els elements en aquests inventaris no implica que automàticament siguin considerats Bens d'Interès Cultural Nacional o Local (BCIN, BCIL). Aquests inventaris únicament constitueixen eines de control de l'estat i existència dels elements i, per tant, no ofereixen una figura de protecció legal.

4.6. Equipaments i activitats patrimonials

Equipaments:

- **L'Arxiu Municipal** de Collsuspina. L'any 2006 es va fer la organització de la documentació de l'Arxiu a càrrec de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. Actualment es fa el manteniment de la documentació i la gestió és municipal.

- El camp de futbol, pista poliesportiva i piscina d'estiu.

- Local de la Gent Gran.

- Local social Ramon Cabanas, on es fan espectacles, ball, concerts, reunions, exposicions, festes, menjars populars, assajos, etc.

- Ensenyament: CEIP Collsuspina

- Xarxa de senders: El sender GR-177 ruta del Moianès-Collsuspina.

Entitats i associacions, associacions culturals i de lleure:

- Associació Artística Desperta Espurnes

- AMPA Escola Collsuspina

- Associació contra el Càncer

- Collsuspina Escriu

Entitats i associacions, associacions de Gent Gran:

- Associació de la Gent Gran de Collsuspina

- Grup de Puntaires Collsuspina

Entitats i associacions, entitats Esportives:

- Club de Futbol Collsuspina
- Penya Blaugrana de Collsuspina
- Societat de Caçadors de Collsuspina
- Societat de Caçadors de L'Espina
- Amics Ciclistes de Collsuspina
- Collsuspina Camina

Activitats:

- **1 de maig**.- Aplec de la Sant Cugat de Gavadons
- **1r diumenge de maig**.- Aplec de la Sardana
- **Últim diumenge de maig**.- Pedalada popular
- **1r diumenge de juliol**.- Festa de la Nostra Gent Gran
- **1r cap de setmana d'agost**.- Festa Major
- **1r diumenge de setembre**.- Trobada de Puntaires. Es celebra des del 1999.

Mitjans de comunicació:

- Revista L'Estel de Collsuspina (1983-1986)
- Butlletí municipal El Cartipàs (2007-2011)
- Revista L'Espina (2011 fins a l'actualitat)
- Web de Collsuspina: <http://www.collsuspina.cat/public/>

5-BIBLIOGRAFIA

Albert Vidal, Fitxa del Jaciment paleontològic de Sant Cugat de Gavadons. Codi de registre I012833 Núm. jaciment 12833. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General del Patrimoni Cultural, 2013.

Agenda 21 supramunicipal del Moianès. Auditoria ambiental del Moianès nord: Collsuspina, l'Estany, Moià, Santa Maria d'Oló. (2008) Oficina Tècnica del Canvi Climàtic i Sostenibilitat de la Diputació de Barcelona, amb la col·laboració de l'empresa GAIA -Serveis Ambientals, S.L.

Batista Morera, R.; Petit Mendizábal, Maria Angels (1973). *La Cueva sepulcral de Fontscalents (Collsuspina, Barcelona)*. Empúries: revista de món clàssic i antiguitat tardana > 1973: Núm.: 35, p. 205-212

Dolors. (1983). Secció d'història: L'Espina. Revista l'Estel de Collsuspina, núm. 3, novembre 1983.

L'Estel de Collsuspina. Informe sobre l'Escut Heràldic de l'Ajuntament de Collsuspina. Núm. 18, octubre de 1986.

Excursió a Collsuspina y Sta. Coloma de Sasserra. Signat "cronista". Gazeta de Vich, núm. 157-158 (1915)

Exploració del dolmen de la Espina. Signat M.T. Gazeta de Vich, núm. 2209. (1920)

Exploració del dolmen de la Espina. Signat M.T. Butlletí del Centre Excursionista de Vich. Vol. III. (1920)

Farrés Malian, F. & Staid-Staad, J.L. Las correlaciones faciales del Lediense y su fauna de moluscos en la comarca de Vich. AUSA Patronato de Estudios Ausonenses - Sección de Ciencias, 1964.

Farrés Malian, F., Vicente, J. & Altimiras, J. Distribución estratigráfica de la flora eocénica en la comarca de Vic. (Osona) Barcelona. Batalleria. 2004-2005.

Freixanet, M. (2012). El pedrís. L'Espina, Revista de Collsuspina. Estiu 2012, p.15.

Forcada, Ignasi; Rossell, Martí. *Itineraris pel Moianès*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000. (Col·lecció Guies del Centre Excursionista de Catalunya, núm. 11).

Gavín, Josep M. (1979). *Inventari d'esglésies*. Vol. 5. Artestudi, Edicions i Arxiu Gavín, Barcelona.

Gomis, C. "Collsuspina o Collsuspina". A *Geografia General de Catalunya. Pcia. de Barcelona*. Barcelona: Establiment Editorial d'Albert Martín, sense data.

González, A. ; Lacuesta, R. (1983). Memòria del Servei de Catalogació i Conservació de Monuments. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona.

Iglésias, J. (1959). La població catalana al primer quart del segle XVIII. Institut D'Estudis Catalans P. 123-160.

Iglésias, J. (1962). *El fogatge de 1365-1370*. Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.

Iglésias, J. (1979). *El fogatge de 1553*. Fundació Salvador Vives i Casajuana. Volum I. Barcelona.

Iglésias, J. (1974). *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*. 3 vols. Fundació Vives i Casajuana. Barcelona.

Iglésias, J. (1991). *Fogatge de 1497. Estudi i transcripció*. Fundació Salvador Vives i Casajuana. Barcelona.

Madoz, Pascual (1845). *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. Madrid: Establecimiento Literario-Tipográfico, 1845. Edició facsímil *Articles sobre El Principat de Catalunya, Andorra i zona de parla catalana del Regne d'Aragó al "Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar"* Vol. 1. Barcelona: Curial, 1985.

Pladevall, A. (1991). Balenyà, un terme històric. Ajuntament dels Hostalets de Balenyà.

Pladevall, A. (1971). Notícies històriques sobre el terme i parròquia de Collsuspina. Al programa de la "Fiesta Mayor de Collsuspina", setembre de 1971.

Pladevall, A. (1971). Sant Cugat de Gavadons. Al programa de la "Fiesta Mayor de Collsuspina", setembre de 1971.

Pladevall, A. (1990). Tona, mil cent anys d'història. Eumo editorial i Ajuntament de Tona.

Pladevall, A. (1958). La parròquia de San Andres de Tona y su sufraganea de san Cugat de Gavadons. A *Ausa*, vol. 3, núm. 23.

Padrós, Carles (2010). Els camins antics i les vies romanes a la comarca d'Osona (Barcelona). Estat de la qüestió. Quad. Preh. Arq. Cast. 28, 2010

Roma i Casanovas, F. (2013). Patrimoni existencial del Brull, Centelles, Collsuspina, Hostalets de Balenyà i Seva. BUBOK PUBLISHING, S.L.
<http://www.bubok.es/libros/224845/Patrimoni-existencial-del-Brull-Centelles-Collsuspina-els-Hostalets-de-Balenya-i-Seva>

Serra, J.; Carné, D.; Valldeoriola, D.; Ciuró, D. (1984). Història de Collsuspina. Revista l'Estel de Collsuspina, núm. 7, juny de 1984. Edita, Ajuntament de Collsuspina.

Viatge a les masies osonenques (39). L'Espina de Collsuspina. Setmanari Ausona. 10/9/1982

Vall-Llobera, Francesc (2009). La immigració occitana a Catalunya de la fi del segle xv al començament del XVIII. Barcelona. Institut Nova Història.

7- ANNEXES

7.1. Esquema de les cases del nucli urbà

c/ Major (de c/ Montserrat a c/ Vic - costat Vic)

13	15	17	19	21	23	25	27	29	31 / c. Vic	
										
(nova)	Cal Pilé Gros (abans el ferrer de la bassa)	Ca la Manxega (van fer nova)	Cal Leo	Cal Campaner o cal Brandau	Cal Pilé Xic	Cal Ferrer Nou	Cal Galló (té voltes)		Cal Cafeter	Cal Cenc
			JOH 1789 PTRO	1760	1758	173-FCO VALDOROA	1787	1789 TOMAS GIRVENT		1679 CAL CENC 1987 NNSS

c/ Major (de c/ Montserrat a c/ Vic - costat Moià)

8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	c/Moià	30
	Eren horts de cal Mas, ara hi ha cases noves											
Molí del Camp (de 1950 aprox) Hi havia un molí elèctric								Cal Forner	Cal Farràs (és va fer nova)	Cal Comas		Can Xarina
										1680 FRANCISCO MONIAY NNSS / IPAC		1550 SALVI PADROS NNSS / IPAC

Plaça Major

c/ Major 33	1	2	3	4
				
Cal Barber / cal Vilafort	Cal Garfis	Cal Mic Xic	Cal Roma (ajuntament)	Cal Espinoi
1686 JACINTO FALGUERAS		1751	1644 i eines de ferrer NNS / IPAC	1852 NNS / IPAC

c/ Major (de pl. Major a pl. de cal Mas – costat Vic)

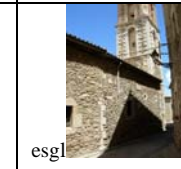

35	37	39	41	43	45	49	51	53
								
Cal Gareth	Cal Mestre Abans ca l'Angeleta	Cobert de cal Marc o Josep del Camp	Cal Marc (és de 1949 aprox.)	Cal Perer	Cl Roma (abans era un hort)	Ca la Felisa	Cal Monget (abans cal Fontseca, van venir del mas Padrós)	Ca l'Arcis
(Símbol marià)	1791 ANTON TARRADELLAS 1804 JHS NNS / IPAC	(feta nova, era el cobert de la casa contigua)					JPH 1849 CX A les NNS, IPAC consta com cal Fonseca	(capelleta)

c/ Major (de pl. Major a pl. De cal Mas – costat Moirà)

32	34	36
		
Cal Fusté	Cal Cisteller	Cal Cisteller
Al primer pis va haver l'escola dels nens després de la Guerra	(era el femer de cal cisteller)	(la casa rosa era l'hort) ANTON MAIATS 1774 AVE MARIA NSSS / IPAC

Cal Mas, era al lloc de l'actual plaça, es va enderrocar fa 8-10 anys.

c/ Nou (costat Moirà)

18	16	14	12	10	8	6	4	2
								
Cal Pany	Cal Prat	Cal Mandil	Cal Correu		Cal Mingo	La rectoria	esgl	Cal Puo
	1767	(refeta)	1746 (refeta, té capelleta nova)					

c/ Nou (costat Vic)

1	3	5	7
			
Ajuntament	Cal Fuster, darrera	Antic cobert de cal cisteller	Cal Cisteller, darrera
			Hi havia un dipòsit per l'hort i una pica que s'omplia amb aigua dels dipòsit per regar l'hort (pica hi és)

Carrer Vic

1 / Major 31	3	5	7
			
Cal Cenc	Cal Vef	Cal Paleta (enderrocada)	Ajuntament vell (hi havia l'escola de nenes i el pis de la mestra després guerra civil) 1850

4 / Major 33

Cal Barber

Carrer Moià

6

Cal Ton dels Bous 1801 FRANCESCH COMAS

7.2. Esquema de les cases del raval de Les Casetes

LES CASETES

10	12	14	16	18	20	22	24	26	28
									
Cal Mulera (de l'Oller) (Cal Rius a les NNSS i IPAC)	Cal Pastor (era de l'Oller)	Cal Ral (era de l'Oller)	Cal nen Ton (abans Cal Bravo; cal Fideuer)	Cal Gatius	Cal Marquès	Cal Curt (és del Garet)	Cal Freixe (era de l'Oller)	Cal Carcus	Cal Correu
			1765			183-	1770	1782	

